

Competenties in relatie tot de aanpak van kindermishandeling

December 2008

Jessica van Rossum, Ingrid ten Berge & Inge Anthonijsz
Nederlands Jeugdinstituut, Utrecht

Colofon

© 2008 Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Deze publicatie is te downloaden van de websites www.nji.nl en www.aanpakkindermishandeling.nl.

Auteurs

Jessica van Rossum

Ingrid ten Berge

Inge Anthonijsz

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

www.nederlandsjeugdinstituut.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
<i>Waarom deze competenties?</i>	4
<i>Voor wie is deze publicatie?</i>	5
<i>Opzet</i>	5
<i>Verantwoording</i>	6
<i>Leeswijzer</i>	7
2. Kerncompetenties en doelgroepen	8
<i>Kerncompetenties</i>	8
<i>Doelgroepen en varianten</i>	9
3. Competenties voor de aanpak van kindermishandeling	12
<i>Beroepshouding</i>	12
<i>Signaleren</i>	13
<i>Handelen</i>	15
<i>Samenwerken</i>	19
<i>Evalueren</i>	21
4. Voorwaarden	22
<i>Beleid</i>	22
<i>Richtlijnen</i>	22
<i>Werkbegeleiding</i>	22
<i>Scholing</i>	23
<i>Tijd</i>	23
<i>Verantwoordelijkheidsverdeling</i>	23
<i>Verslaglegging</i>	23
Bijlage I Gebruikte literatuur	24
Bijlage II Gesprekspartners	25

1. Inleiding

Waarom deze competenties?

Het bestrijden van kindermishandeling is een van de belangrijkste prioriteiten voor het programmaministerie voor Jeugd en Gezin. Dat is niet voor niets: naar schatting zijn jaarlijks ruim 100.000 kinderen slachtoffer van kindermishandeling in hun thuissituatie. Om te zorgen dat deze kinderen zo snel mogelijk worden gesignaleerd en geholpen, heeft het ministerie besloten om in het hele land een regionaal sluitende aanpak van kindermishandeling in te voeren.¹ In 35 regio's wordt tussen 2008 en 2011 gewerkt aan het voorkomen, zo vroeg mogelijk signaleren en zo snel mogelijk stoppen van kindermishandeling. Eén van de onderdelen van deze aanpak is een regionaal scholingsplan voor deskundigheidsbevordering van beroepskrachten. Immers, een goed functionerende en sluitende aanpak kan alleen tot stand worden gebracht als alle beroepskrachten in de keten alert zijn, weten wat de signalen van kindermishandeling zijn en kunnen handelen als ze vermoeden dat een kind slachtoffer is van kindermishandeling.

Doel van deze publicatie is antwoord te geven op de vraag wat beroepskrachten die met kinderen en/of ouders² werken moeten kennen en kunnen om kindermishandeling te signaleren en vervolgens te handelen. Dit is uitgewerkt in competenties. Competenties hebben betrekking op kennis, vaardigheden en houdingsaspecten waarover iemand moet beschikken om zijn taken en verantwoordelijkheden op een adequate wijze te vervullen. Met betrekking tot de aanpak van kindermishandeling gaat het hier specifiek om competenties rond het signaleren van mogelijke kindermishandeling, weten hoe te handelen bij zorgen over een kind, en effectief samenwerken met anderen.

De hier beschreven competenties zijn niet bedoeld als beoordelings- of selectiecriteria, maar als uitgangspunt voor het ondersteunen en versterken van de expertise van beroepskrachten. Kindermishandeling is voor velen een beladen thematiek: emoties, angsten en normatieve vragen belemmeren mensen in het durven signaleren en actie ondernemen. Beroepskrachten zijn vaak onvoldoende opgeleid om deze problematiek te signaleren of te bespreken, met elkaar of met ouders. Zij aarzelen of hun zorgen wel terecht zijn, zijn bang om ouders onterecht te beschuldigen of kunnen de mogelijke gevolgen van ingrijpen in een opvoedingssituatie - voor de gezinsleden en voor zichzelf - niet overzien. Vooral het praten met ouders wordt als heel lastig ervaren. Beroepskrachten voelen zich onzeker en onvoldoende toegerust om vermoedens van kindermishandeling met ouders te bespreken; ze zijn bang voor de reactie van ouders of voor de gevolgen voor het kind. Als beroepskrachten uiteindelijk de stap nemen om te melden bij het AMK, verwachten zij dat de kindermishandeling meteen wordt aangepakt en gestopt. Niet iedereen realiseert zich dat een zorgvuldige aanpak vaak een lange weg is, waardoor teleurstelling ontstaat dat actie uitblijft. Dergelijke dilemma's en ervaringen leiden tot uitstel of soms zelfs afstel van handelen.

Training en scholing zijn belangrijke middelen om beroepskrachten zo goed mogelijk toe te rusten om hun verantwoordelijkheid voor mishandelde kinderen te kunnen en durven nemen. De competenties geven aan welke kennis en vaardigheden daarvoor nodig zijn. Om het geleerde daadwerkelijk in de praktijk te kunnen toepassen, is deskundigheidsbevordering echter niet genoeg. Kennis en vaardigheden zijn een voorwaarde om te kunnen handelen, maar geen garantie dat de beroepskracht

¹ Factsheet 'Landelijke invoering aanpak kindermishandeling' (2007). Utrecht / Den Haag: Nederlands Jeugdinstituut / Programmaministerie voor Jeugd en Gezin.

² Of anderen die de dagelijkse zorg en verantwoordelijkheid voor de opvoeding van kinderen hebben.

daadwerkelijk actie onderneemt. Daarvoor is ook durf nodig; durf om risico's te nemen en door te zetten in het belang van het kind. Ondersteuning vanuit de organisatie in de vorm van onder andere werkbegeleiding, multidisciplinaire besluitvorming, protocollen en goede afspraken over verantwoordelijkheden, is een belangrijke voorwaarde om dit te kunnen doen. In het laatste hoofdstuk gaan we hier nader op in.

Voor wie is deze publicatie?

Deze publicatie is in eerste instantie bedoeld voor de regiocoördinatoren en beroepskrachten die in het kader van het project *Regionale invoering aanpak kindermishandeling* voor hun regio een scholingsplan gaan opstellen. Zij kunnen de competenties gebruiken bij hun analyse voor welke beroepsgroepen en op welke aspecten bij- en nascholing het meest urgent is. De competenties zijn tevens een basis voor inhoudelijke criteria die aan goed bij- en nascholingsaanbod gesteld kunnen worden.³ De regio's kunnen deze inzetten om een onderbouwde keuze voor een specifiek scholingsaanbod te maken.

Deze publicatie wordt ook beschikbaar gesteld aan organisaties op het gebied van training en scholing, zowel de initiële beroepsopleidingen als aanbieders van bij- en nascholing. Het maakt inzichtelijk wat (aanstaande) beroepskrachten die met kinderen en/of ouders werken, uiteindelijk moeten weten en kunnen. Deze organisaties kunnen de competenties gebruiken als uitgangspunt voor hun curriculum. Beroepskrachten, werkgevers, beroepsverenigingen en vakbonden kunnen de competenties gebruiken om individueel of op groepsniveau te bespreken wat ervoor nodig is om beroepskrachten zo goed mogelijk toe te rusten voor de aanpak van kindermishandeling.

Ten slotte zijn er naast beroepskrachten ook vrijwilligers die veel met kinderen werken, bijvoorbeeld in de scouting of bij sportverenigingen. Zij zijn belangrijke potentiële signaleerders van kindermishandeling. Mogelijk bieden de competenties ook voor hen een bruikbaar kader voor ondersteuning en training van medewerkers.

Opzet

In deze publicatie bieden we een overzicht van de competenties die nodig zijn om kindermishandeling te kunnen signaleren en aan te pakken. Onder kindermishandeling wordt verstaan 'elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel' (Wet op de jeugdzorg, 2005). Het gaat hierbij om de volgende vormen:

- Seksuele mishandeling
- Fysieke mishandeling
- Emotionele / psychische mishandeling
- Fysieke verwaarlozing
- Emotionele / psychische verwaarlozing
- Getuige zijn van relationeel geweld

Een competente beroepskracht is in staat om kindermishandeling te signaleren, adequaat om te gaan met vermoedens en effectief samen te werken met anderen. Een adequate aanpak van kindermishandeling vraagt daarnaast van verschillende beroepsgroepen specifieke competenties op het terrein van onderzoek/diagnostiek, behandeling, en bescherming van kinderen. Deze competenties

³ Ten behoeve van het project *Regionale invoering aanpak kindermishandeling* ontwikkelt het Nederlands Jeugdinstituut ook kwaliteitscriteria voor bij- en nascholingsaanbod (zie www.aanpakkindermishandeling.nl).

worden hier niet uitgewerkt, omdat we ons concentreren op die functies die essentieel zijn om kindermishandeling zo snel mogelijk op te sporen en waar nodig hulp in gang te zetten: signaleren, handelen, samenwerken en evalueren. De daarvoor benodigde competenties zijn tevens belangrijk om meldcodes en handelingsprotocollen goed te kunnen toepassen. In hoofdstuk 2 beschrijven we de kerncompetenties die nodig zijn om de verschillende functies uit te kunnen voeren. In hoofdstuk 3 wordt voor elke kerncompetentie uitgewerkt over welke kennis en vaardigheden beroepskrachten moeten beschikken. Naast kennis en vaardigheden, bepalen houdingsaspecten of de beroepskracht in staat is om bepaalde functies uit te voeren. Omdat deze houdingsaspecten ten grondslag liggen aan alle kerncompetenties, hebben wij er hier voor gekozen om houdingsaspecten overkoepelend uit te werken als 'beroepshouding'. Verschillen tussen beroepskrachten in taken en verantwoordelijkheden komen tot uiting door bij de kerncompetenties een onderscheid te maken in een basisvariant en twee plusvarianten. De basisvariant geeft de kennis en vaardigheden weer waarover elke beroepskracht moet beschikken. In de plusvarianten worden voor specifieke doelgroepen aanvullende kennis en vaardigheden beschreven.

Voor een goed begrip van de competenties zijn twee opmerkingen van belang. Wanneer in de tekst wordt gesproken van een 'kind' of 'jeugdige' zonder leeftijds aanduiding dan gaat het om een minderjarige in de leeftijd van 0 tot 18 jaar. Wanneer wordt verwezen met 'hij' naar een beroepskracht in het algemeen, dan worden hiermee zowel mannen als vrouwen bedoeld.

Verantwoording

De competenties zijn tot stand gekomen na bestudering van relevante literatuur (zie bijlage I) en raadpleging van experts en beroepsgroepen (zie bijlage II). In de literatuur is gezocht naar competenties die gerelateerd zijn aan de aanpak van kindermishandeling. Deze competenties zijn verzameld, beoordeeld op toepasbaarheid en verwerkt in een conceptnotitie competenties kindermishandeling. Deze notitie is in een expertmeeting besproken met deskundigen op het terrein van training en scholing rond kindermishandeling en huiselijk geweld.

Vervolgens is een aangepaste notitie in individuele gesprekken voorgelegd aan vertegenwoordigers van en professionals uit diverse werkvelden en beroepsgroepen: branche-organisaties, beroepsverenigingen, platforms, vakbond en het landelijk cliëntenplatform jeugdzorg. Doel van deze gesprekken was na te gaan of de competenties herkenbaar en relevant zijn en hoe de verschillende beroepsgroepen aankijken tegen de gemaakte indeling in varianten. De algemene reactie was dat de competenties helder, herkenbaar en volledig zijn. Ze vormen een goede basis voor het ondersteunen en versterken van de expertise van beroepskrachten. De indeling in basis- en plusvarianten werd ook herkenbaar en bruikbaar gevonden, waarbij de meeste gesprekspartners konden aangeven in welke variant(en) zij verschillende functies binnen hun werkveld of beroepsgroep zouden plaatsen. Duidelijk werd dat de varianten in principe minimumeisen aangeven, maar dat dit nog geen realiteit is: beroepskrachten zijn op dit moment lang niet allemaal voldoende geschoold. Ook werd benadrukt dat ondersteuning vanuit de organisatie essentieel is om daadwerkelijk actie te ondernemen.

Een belangrijk discussiepunt bleek het bespreekbaar maken van zorgen of vermoedens bij ouders. Deze competentie is opgenomen in plusvariant 1. Diverse gesprekspartners gaven aan dat ook in de basisvariant bepaalde gespreksvaardigheden nodig zijn bij het signaleren en ouders en/of jeugdige te informeren over eventuele vervolgstappen. In voorliggende notitie is dit toegevoegd. Ten slotte zijn er verschillende suggesties gedaan voor een verbeterde formulering van specifieke punten. De feedback die in de gesprekken is gegeven, is zo goed mogelijk verwerkt in voorliggende notitie.

Bij de ontwikkeling van de competenties is ervoor gekozen om het perspectief van het mishandelde kind als uitgangspunt te nemen en niet bestaande beroepsprofielen. Dat betekent dat primair is

gekeken welke competenties nodig zijn om kindermishandeling aan te pakken, over alle beroepsgroepen en werkvelden heen. Beroepsprofielen geven voor een specifieke beroepsgroep aan over welke competenties beroepskrachten moeten beschikken. Kindermishandeling komt daarin meestal niet of niet uitgebreid aan bod. De competenties kindermishandeling kunnen worden beschouwd als een verbijzondering van bestaande, meer algemene, competenties. Welke plek dit krijgt in de beroepsprofielen, is een zaak van de betrokkenen.

Op verschillende manieren is wel afstemming gezocht met lopende ontwikkelingen. De competenties zijn op het onderdeel 'aanpak kindermishandeling' afgestemd met de competentieprofielen die vanuit het Actieplan Professionalisering Jeugdzorg zijn opgesteld voor werkers in de jeugdzorg. Deze afstemming was mogelijk, omdat de competenties tegelijkertijd zijn ontwikkeld.

In opdracht van het ministerie van OCenW hebben MOVISIE en het Nederlands Jeugdinstituut algemene competenties rond huiselijk geweld opgesteld, om initiële opleidingen te stimuleren meer aandacht te besteden aan de problematiek van huiselijk geweld. Deze competenties zijn afgeleid van de kerncompetenties kindermishandeling.

Ten slotte is er contact geweest met het ministerie van VWS, dat de ontwikkeling van competenties voor het werken in een Centrum voor Jeugd en Gezin begeleidt. Gezien het beginstadium van deze ontwikkeling, is afgesproken hen op de hoogte te houden van de competenties kindermishandeling.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk beschrijven we de kerncompetenties en de driedeling in doelgroepen: basisvariant, plusvariant 1 en plusvariant 2. Hoofdstuk 3 start met een uitwerking van de beroepshouding; vervolgens worden de kerncompetenties uitgewerkt in kennis en vaardigheden. In hoofdstuk 4 gaan we in op voorwaarden die nodig zijn om de beroepskracht te ondersteunen in de aanpak van kindermishandeling.

2. Kerncompetenties en doelgroepen

Kerncompetenties

Van beroepskrachten wordt verwacht dat zij in staat zijn om kindermishandeling te signaleren, adequaat om te gaan met vermoedens en effectief samen te werken met anderen. Dit vraagt van hen verschillende soorten kennis en vaardigheden. De kerncompetenties kindermishandeling zijn daarom uitgesplitst naar de functies signaleren, handelen, samenwerken en evalueren. Houdingsaspecten die daarbij nodig zijn, worden samengevat in een overkoepelende omschrijving van beroepshouding.

Beroepshouding: De beroepskracht is zich bewust dat kindermishandeling voorkomt en erkent dat hij een verantwoordelijkheid heeft in de aanpak daarvan

Een voorwaarde om adequaat te kunnen reageren, is dat de beroepskracht zich realiseert dat kindermishandeling voorkomt, bereid is om zijn verantwoordelijkheid in de aanpak daarvan te nemen en zich daarbij bewust is van zijn mogelijkheden, beperkingen en dilemma's.

Signaleren

Onder signaleren verstaan we het waarnemen en interpreteren van aanwijzingen in gedrag en lichamelijk welzijn van het kind, gedrag van de ouders en de gezinsomgeving die mogelijk wijzen op kindermishandeling. De bijbehorende kerncompetentie luidt:

- *De beroepskracht is in staat om signalen van kindermishandeling te onderscheiden en te benoemen*

Handelen

Onder handelen verstaan we het actie ondernemen om een vermoeden van kindermishandeling nader te (laten) uitzoeken en waar nodig hulp in gang te (laten) zetten om de kindermishandeling te stoppen. De handelingsmogelijkheden van signaleerders zijn mede afhankelijk van hun taken en verantwoordelijkheden, maar omvatten onder andere het in gesprek gaan met ouders en/of jeugdige, overleggen met collega's, en advies vragen of melden bij het AMK. Handelen omvat hier niet onderzoek /diagnostiek, behandeling of bescherming van jeugdige en/of ouders.

De bijbehorende kerncompetenties luiden:

- *De beroepskracht kan een vermoeden van kindermishandeling nader (laten) uitzoeken*
- *De beroepskracht is in staat om zorgen op een open en respectvolle manier met ouders en kinderen te bespreken*
- *De beroepskracht kan waar nodig hulpverlening in gang (laten) zetten om de kindermishandeling te stoppen en de schade te beperken*

Samenwerken

Onder samenwerken verstaan we het inhoudelijk en procesmatig afstemmen van de activiteiten die verschillende betrokken professionals rond en voor gezinnen uitvoeren. Goede samenwerking vereist tenminste het delen van informatie (binnen de geldende juridische en wettelijke kaders), goede afspraken over ieders taken en verantwoordelijkheden en gebruik maken van elkaars deskundigheid.

De bijbehorende kerncompetenties luiden:

- *De beroepskracht is in staat om binnen de geldende wettelijke en juridische kaders informatie te delen met anderen*

- *De beroepskracht is in staat om afspraken te maken over de taken en verantwoordelijkheden van betrokken beroepskrachten*

Evalueren

Onder evalueren verstaan we het nagaan of het eigen handelen of dat van anderen tot het gewenste resultaat voor de jeugdige heeft geleid, en het waar nodig actie ondernemen om dat resultaat alsnog te bereiken.

De bijbehorende kerncompetentie luidt:

- *De beroepskracht is in staat te evalueren of zijn handelen en/of dat van anderen tot het gewenste resultaat voor het kind heeft geleid*

In de praktijk kunnen deze competenties niet los van elkaar worden gezien. Ook is geen sprake van een chronologische volgorde. Het omgaan met vermoedens van kindermishandeling vraagt afwisselend om kunnen signaleren, uitzoeken, bespreken, samenwerken en evalueren. Het bespreken van zorgen of vermoedens met ouders en jeugdigen is daarbij een van de meest essentiële, maar ook een van de moeilijkste competenties, gezien de emoties en dilemma's die daarbij spelen.

Doelgroepen en varianten

Een medewerker in de jeugdzorg moet over andere kennis en vaardigheden beschikken dan een arts op de afdeling spoedeisende hulp of een onderwijzer. En een schoolmaatschappelijk werker of huisarts heeft deels andere competenties nodig dan een algemeen maatschappelijk werker of een internist. De handelingsmogelijkheden die beroepskrachten hebben en de daarvoor benodigde competenties, zijn mede afhankelijk van de taken en verantwoordelijkheden die zij vanuit hun functie hebben in het contact met jeugdigen en/of ouders. Wel moet iedereen tenminste de signalen van kindermishandeling kunnen opvangen en toetsen bij collega's, ouders en/of jeugdige. Daarom maken we een onderscheid tussen basiscompetenties die voor iedereen gelden en twee plusvarianten voor verschillende beroepsgroepen. De basiscompetenties zijn voor alle beroepskrachten van toepassing. Ze geven weer wat iedereen tenminste moet weten en kunnen om kindermishandeling te kunnen aanpakken. Daar bovenop geldt voor beroepskrachten die een functionele verantwoordelijkheid hebben in het bespreken van vermoedens van kindermishandeling plusvariant 1. Voor beroepskrachten die hulp en/of bescherming bieden gelden naast de basisvariant ook plusvariant 1 en 2.

Basisvariant

Alle beroepskrachten die werken met kinderen en/of met ouders hebben een signaleringsverantwoordelijkheid. Van hen wordt verwacht dat zij zorgen rond kindermishandeling signaleren, toetsen bij collega's, ouders en/of jeugdige, waar nodig advies vragen of melden bij het AMK en binnen wettelijke en juridische kaders informatie delen met anderen.

Plusvariant 1

Beroepskrachten met een bespreekverantwoordelijkheid. Zij worden in staat geacht om vermoedens van kindermishandeling met ouders en/of jeugdigen te bespreken. Ook wordt van hen verwacht dat zij in staat zijn om hulpverlening in gang te laten zetten en met andere beroepskrachten een taakverdeling af te spreken.

Plusvariant 2

Beroepskrachten die verantwoordelijk zijn voor hulpverlening en/of bescherming aan jeugdigen en gezinnen. Van hen wordt verwacht dat zij in staat zijn vermoedens van kindermishandeling uit te zoeken, hulp in gang te zetten en/of te coördineren en waar nodig bescherming in te (laten) zetten.⁴

Het onderscheid in deze drie varianten is in de praktijk niet zo strikt als hier wordt geschetst. Er is veeleer sprake van een glijdende schaal, waarbij de plusvarianten niet alleen meer, maar vaak ook meer specifieke kennis en vaardigheden vragen. De varianten geven daarbij aan over welke kennis en vaardigheden beroepskrachten minimaal moeten beschikken; dit betekent echter niet dat zij niet méér mogen doen. Daarnaast verwachten we van beroepskrachten dat zij hun eigen verantwoordelijkheden, mogelijkheden en beperkingen kennen en op het juiste moment anderen inschakelen als zij niet in staat zijn of zich niet in staat voelen om adequaat te handelen.

Tenslotte merken we op dat de hier geschetste competenties weliswaar minimumeisen weergeven, maar dat dit nog lang geen realiteit is. Op dit moment worden de meeste beroepskrachten in de basisopleiding en bij- en nascholing onvoldoende geschoold in het omgaan met vermoedens van kindermishandeling. Om te realiseren dat beroepskrachten in alle varianten daadwerkelijk over de benodigde competenties beschikken en daarnaar kunnen handelen, zijn aanvullende scholing en begeleiding absoluut noodzakelijk.

Voorbeelden

Onderstaand schema geeft ter illustratie enkele voorbeelden van beroepskrachten in de verschillende varianten. Het schema is niet uitputtend bedoeld. De specifieke positionering van functies en verantwoordelijkheden is aan de beroepskrachten en organisaties zelf. Zij zijn het beste in staat om te beoordelen welke verantwoordelijkheden bij welke specifieke functies horen. Daarbij kan worden opgemerkt dat ook op organisatieniveau vastgesteld kan worden welke competenties in de organisatie tenminste aanwezig dienen te zijn en bij welke functies.

⁴ Het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling en de Raad voor de Kinderbescherming hebben daarnaast een specifieke verantwoordelijkheid en bevoegdheden in het onderzoeken van situaties van (vermoedelijke) kindermishandeling. In feite vormen zij daarmee plusvariant 3.

Variant	Voorbeelden beroepskrachten
<u>Basisvariant</u> Alle beroepskrachten die werken met kinderen en/of met ouders	<ul style="list-style-type: none"> - Arts spoedeisende hulp - Kraamverzorgende - Tandarts - Fysiotherapeut - Pedagogisch medewerker kinderopvang - Leerkracht - Intern begeleider, zorgcoördinator
<u>Plusvariant 1</u> Beroepskrachten die een verantwoordelijkheid hebben in het bespreken van vermoedens van kindermishandeling met ouders/kinderen	<ul style="list-style-type: none"> - Politieagent - Huisarts - Kinderarts - Volwassenpsychiater - Hulpverlener verslavingszorg - Geestelijk verzorger
<u>Plusvariant 2</u> Beroepskrachten die een verantwoordelijkheid hebben in het bieden van hulp en/of bescherming	<ul style="list-style-type: none"> - Schoolmaatschappelijk werker - Jeugdverpleegkundige - Consultatiebureau-arts, schoolarts - Jeugdhulpverlener - Jeugdbeschermer - Orthopedagoog - Kinderpsychiater

3. Competenties voor de aanpak van kindermishandeling

Beroepshouding: de beroepskracht is zich bewust dat kindermishandeling voorkomt en erkent dat hij een verantwoordelijkheid heeft in de aanpak daarvan

Basisvariant

- Is zich bewust dat kinderen of ouders waar hij mee werkt slachtoffer en/of pleger kunnen zijn
- Is zich bewust dat kindermishandeling het recht van kinderen op een gezonde ontwikkeling en welzijn in gevaar brengt
- Heeft begrip voor andere culturele en levensbeschouwelijke opvattingen, maar is ook bereid om grenzen te stellen aan het gedrag van ouders wanneer dat in het belang van het kind is
- Aanvaardt dat hij een verantwoordelijkheid heeft in het signaleren en handelen en is bereid om deze verantwoordelijkheid te nemen zo lang dat nodig is voor de veiligheid en het welzijn van het kind
- Stelt zich met respect en inlevingsvermogen op naar ouders en kinderen die betrokken zijn, ook al is hij het niet eens met het gedrag van de ouders
- Is bereid zorgen over een kind te bespreken met ouders en kind vanuit een open en niet-veroordelende houding
- Is zich bewust van de eigen normen en waarden die een rol spelen bij het signaleren en bespreekbaar maken
- Beseft dat er grenzen zijn aan de eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden en is bereid deze grenzen te stellen
- Is bereid tijdig advies of hulp te vragen bij het omgaan met vermoedens
- Realiseert zich dat er vele andere beroepskrachten bij kind en ouders betrokken kunnen zijn, en is bereid zo nodig met hen samen te werken en te vertrouwen op hun deskundigheid
- Is zich bewust van eigen sterke en zwakke kanten, emoties en dilemma's en kan deze benoemen

Signaleren: de beroepskracht is in staat om signalen van kindermishandeling te onderscheiden en te benoemen

Basisvariant *Kennis: de beroepskracht heeft recente kennis over de vormen, signalen, omvang, het ontstaan en de gevolgen van kindermishandeling*

- Kent de definitie, omvang, vormen en mogelijke gevolgen van kindermishandeling
- Kent de signalen bij de doelgroep waar hij mee werkt (lichamelijk welzijn en gedrag kind, gedrag ouders, gezinssituatie)
- Weet dat kindermishandeling het resultaat is van een samenspel van factoren op het niveau van het kind, de ouder(s) en de leefsituatie
- Kent relevante signaleringschecklists of -instrumenten
- Weet wanneer sprake kan zijn van een levensbedreigende situatie (waarin onmiddellijk handelen nodig is)
- Weet dat kindermishandeling normatieve problematiek is, dat wil zeggen dat de grenzen mede bepaald worden door maatschappelijke, culturele en levensbeschouwelijke opvattingen

Vaardigheden: de beroepskracht kan signalen van kindermishandeling herkennen, analyseren en benoemen en zijn zorgen concreet onderbouwen

- Kan zowel verbale als niet-verbale signalen over kinderen en hun gezinsomgeving die wijzen op een zorgwekkende opvoedingssituatie en/of kindermishandeling herkennen en benoemen
- Kan eigen waarnemingen en oordelen van die van anderen (beroepskrachten en/of betrokkenen) scheiden
- Kan relevante signaleringschecklists of -instrumenten toepassen
- Kan concreet onderbouwen op grond van welke signalen en waarom hij zich zorgen maakt over een kind
- Kan beoordelen of sprake is van een levensbedreigende situatie (waarin onmiddellijk handelen nodig is)

Plusvariant 1 *Aanvullende kennis*

- Weet wat kinderen minimaal nodig hebben om zich goed te kunnen ontwikkelen en wat de taken van ouders hierin zijn
- Weet wat de belangrijkste risico- en beschermende factoren zijn
- Weet voor de doelgroep waar hij mee werkt wat de belangrijkste verschillen zijn in normen, waarden en culturele en levensbeschouwelijke opvattingen over opvoeding en ontwikkeling

Aanvullende vaardigheden

- Kan bij zijn afweging rekening houden met de ontwikkeling en leeftijd van kind en ouders
- Kan bij zijn afweging rekening houden met culturele en levensbeschouwelijke opvattingen die een rol spelen binnen een gezin, maar kan ook beoordelen wanneer algemeen aanvaardbare grenzen worden overschreden

- Kan schriftelijk, concreet en compact vastleggen wat hij waarneemt en dit in een dossier bijhouden

Plusvariant 2 *Aanvullende kennis*

- Kent de signalen en mogelijke gevolgen bij kinderen uit verschillende leeftijdsgroepen (0-4 jaar, 4-12 jaar, 12-18 jaar)
- Kent relevante risicotaxatie-instrumenten

Aanvullende vaardigheden

- Kan signalen die elkaar tegenspreken of van verschillend niveau zijn herkennen, benoemen en tegen elkaar afwegen
- Kan een onderbouwde inschatting maken van de risico's voor het kind in de toekomst (risicotaxatie), waar mogelijk met behulp van een risicotaxatie-instrument

Handelen: de beroepskracht kan een vermoeden van kindermishandeling nader (laten) uitzoeken

- Basisvariant *Kennis: de beroepskracht weet welke rol en handelingsmogelijkheden hij binnen geldende wet- en regelgeving, beroepscode en richtlijnen heeft en wanneer hij anderen moet inschakelen*
- Is bekend met de landelijke wet- en regelgeving en regionale afspraken voor het omgaan met gebleken kindermishandeling of vermoedens daarvan
 - Is op de hoogte van de inhoud van de geldende richtlijnen in de eigen organisatie en de geldende beroepscode van de eigen beroepsgroep
 - Weet wat de eigen rol en formele verantwoordelijkheden zijn binnen de organisatie en wat de grenzen daarvan zijn
 - Weet in welke situaties en op welke wijze hij moet overleggen met collega's
 - Weet in welke situaties en op welke wijze het AMK ingeschakeld kan en moet worden
- Vaardigheden: de beroepskracht kan binnen grenzen van eigen rol en handelingsmogelijkheden het vermoeden van kindermishandeling nader uitzoeken en waar nodig anderen inschakelen*
- Kan relevante richtlijnen (meldcode, protocollen) toepassen
 - Kan afwegen welke stappen gezet moeten worden om gebleken kindermishandeling of een vermoeden daarvan verder uit te (laten) zoeken en kan hierin prioriteiten stellen
 - Kan afwegen en beslissen wat hij of de eigen organisatie kan doen en wat hij moet overdragen aan andere beroepskrachten
 - Kan het vermoeden van kindermishandeling toetsen bij collega's
 - Kan tijdig advies vragen of een melding doen bij het AMK
- Plusvariant 1 *Aanvullende vaardigheden*
- Kan bij andere beroepskrachten binnen zowel de eigen beroepsgroep als het netwerk rond kind en/ of ouders toetsen of de signalen worden herkend
- Plusvariant 2 *Aanvullende vaardigheden*
- Kan proactief informatie bij anderen opvragen om een totaalbeeld te krijgen van de situatie van kind, ouders en andere gezinsleden
 - Kan informatie uit verschillende bronnen beoordelen om tot een goede analyse van de problematiek te komen

Handelen: de beroepskracht is in staat om zorgen op een open en respectvolle manier met ouders en kinderen te bespreken

Basisvariant *Kennis: de beroepskracht heeft basiskennis over gespreksvoering en communicatie met ouders en kinderen*

Vaardigheden: de beroepskracht kan zorgen op een open en respectvolle manier bespreken met en toetsen bij ouders en kind

- Kan basale gespreksvaardigheden toepassen (onder andere luisteren, samenvatten, laten uitpraten, doorvragen)
- Kan signalen die hij heeft waargenomen toetsen bij ouders en/of het kind
- Kan aan ouders en kind duidelijk uitleggen en onderbouwen waarom hij zich zorgen maakt en wat hij daarmee gaat doen

Plusvariant 1 *Aanvullende kennis: de beroepskracht heeft recente kennis over het bespreken van vermoedens van kindermishandeling met volwassenen en kinderen, waaronder het omgaan met emoties, weerstanden en loyaliteitsconflicten*

- Weet welke mogelijke gespreksdoelen er zijn (bijvoorbeeld toetsen, informeren)
- Kent de specifieke aandachtspunten voor het voeren van een gesprek over een vermoeden (onder andere omgaan met emoties, weerstand, loyaliteitsconflicten)

Aanvullende vaardigheden: de beroepskracht kan op een open en respectvolle manier een gesprek met ouders voeren over vermoedens van kindermishandeling

- Kan in houding en taalgebruik aansluiten bij het begripsvermogen van de ouders
- Kan de inhoud van het gesprek afstemmen op het doel van het gesprek
- Kan emoties en weerstand van ouders herkennen, benoemen en hanteren en waar nodig duidelijke grenzen stellen
- Laat in houding en gedrag zien rekening te houden met normen en waarden van ouders, maar kan tegelijkertijd duidelijk benoemen dat bepaald gedrag van ouders schadelijk is voor kinderen.
- Kan concreet benoemen wat de vervolgstappen zijn (bijvoorbeeld melden bij AMK) en wat ouders kunnen verwachten
- Kan bespreken wat nodig is om de onmiddellijke veiligheid van het kind te waarborgen en wat de rol van de ouders daarin is
- Kan uitleggen waarom hij geen geheimhouding kan beloven als sprake is van (vermoedens van) kindermishandeling

Aanvullende vaardigheden: de beroepskracht kan op een open en respectvolle manier een gesprek met een kind voeren over vermoedens van kindermishandeling

- Kan in houding en taalgebruik aansluiten bij de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van het kind
- Kan de inhoud van het gesprek afstemmen op het doel van het gesprek
- Kan emoties, weerstand en loyaliteitsconflicten van het kind herkennen, benoemen en hanteren
- Kan concreet benoemen wat de vervolgstappen zijn en wat het kind kan verwachten

- Kan aan het kind uitleggen waarom hij geen geheimhouding kan beloven als sprake is van (vermoedens van) kindermishandeling

Handelen: de beroepskracht kan waar nodig hulpverlening in gang (laten) zetten om de kindermishandeling te stoppen en de schade te beperken

Plusvariant 1 *Kennis: de beroepskracht weet welke hulp anderen kunnen bieden*

- Heeft kennis van de sociale kaart

Vaardigheden: de beroepskracht kan waar nodig anderen inschakelen om hulpverlening in gang te zetten

- Kan wanneer nodig snel en effectief een doorverwijzing regelen en nagaan of deze uitgevoerd is
- Kan handelen wanneer een kind in direct gevaar is

Plusvariant 2 *Aanvullende kennis: de beroepskracht weet welke hulp hij kan bieden om de kindermishandeling te stoppen*

- Heeft recente kennis over effectieve methoden, technieken en interventies om de achterliggende problematiek en/of de gevolgen van kindermishandeling aan te pakken
- Kent recente theorieën over probleembesef en motiveren van ouders en jeugdigen

Aanvullende vaardigheden: de beroepskracht kan binnen de grenzen van eigen rol en handelingsmogelijkheden hulpverlening in gang zetten

- Kan afwegen welke stappen gezet moeten worden om de kindermishandeling te stoppen en de schade te beperken en kan hierin prioriteiten stellen
- Kan daarbij passende hulpverleningsmogelijkheden inventariseren en (laten) inzetten
- Kan ouders en/of kind motiveren voor hulpverlening

Samenwerken: de beroepskracht is in staat om binnen de geldende wettelijke en juridische kaders informatie te delen met anderen

- Basisvariant *Kennis: de beroepskracht kent de mogelijkheden om, binnen de geldende wet- en regelgeving en beroepscode over privacy en vertrouwelijkheid van cliëntgegevens, in het belang van het kind informatie te delen met anderen*
- Begrijpt de noodzaak tot het delen van informatie en nauwkeurige verslaglegging in de context van het veiligstellen en bevorderen van het welzijn van een kind
 - Weet met wie en onder welke voorwaarden vertrouwelijke informatie gedeeld mag worden
 - Weet in welke gevallen toestemming nodig is van ouder en/of kind om informatie te delen met derden
- Vaardigheden: de beroepskracht kan informatie delen met andere beroepskrachten*
- Kan mondeling uitleggen welke werkwijze hij heeft gevolgd
 - Kan mondeling concrete informatie geven over kind en gezin, zodat andere beroepskrachten zorg aan het kind en het gezin kunnen bieden
- Plusvariant 1 *Aanvullende kennis*
- Weet wanneer en hoe hij informatie schriftelijk moet vastleggen
- Aanvullende vaardigheden*
- Kan de door hem gekozen werkwijze schriftelijk verantwoorden
 - Kan schriftelijk concrete informatie geven over kind en gezin, zodat andere beroepskrachten zorg aan het kind en het gezin kunnen bieden
- Plusvariant 2 *Aanvullende vaardigheden*
- Kan door middel van verslaglegging en verbale communicatie bijdragen aan multidisciplinair overleg en kan hierbij het belang van het kind voorop stellen

Samenwerken: de beroepskracht is in staat om afspraken te maken over de taken en verantwoordelijkheden van betrokken beroepskrachten

Plusvariant 1 *Kennis: de beroepskracht kent de taken en verantwoordelijkheden van andere relevante beroepskrachten en organisaties en weet hoe hij met hen contact kan leggen*

- Weet welke organisaties en beroepskrachten belangrijk zijn voor het handelen bij gebleken kindermishandeling of vermoedens daarvan
- Weet welke taken en verantwoordelijkheden deze organisaties en beroepskrachten hebben
- Weet hoe contact te leggen met deze organisaties en beroepskrachten
- Weet in concrete situaties welke beroepskrachten betrokken zijn bij de verschillende gezinsleden en wie hierin de coördinatie heeft

Vaardigheden: de beroepskracht kan gewenste doelen en activiteiten afstemmen met andere beroepskrachten en concrete afspraken over de uitvoering maken

- Kan gewenste doelen en uitkomsten en de uitvoering daarvan bespreken en afstemmen met betrokken organisaties
- Kan een taakverdeling afspreken
- Kan gebruik maken van de deskundigheid van andere beroepskrachten

Plusvariant 2 *Aanvullende vaardigheden*

- Kan bij hulpverlening inzake kindermishandeling intern en extern het handelingsplan met andere beroepskrachten afstemmen en komen tot een gezamenlijk plan van aanpak
- Kan inspanningen van verschillende betrokken beroepskrachten coördineren
- Kan conflict en onenigheid tussen beroepskrachten bespreekbaar maken en aanpakken

Evaluëren: de beroepskracht is in staat te evalueren of zijn handelen en/of dat van anderen tot het gewenste resultaat voor het kind heeft geleid

Basisvariant *Vaardigheden: de beroepskracht kan de effecten van zijn handelen en/of dat van anderen evalueren*

- Kan beoordelen of zijn handelen en/of dat van anderen leidt tot verbetering van de veiligheid en het welzijn van het kind en hierop zo nodig actie ondernemen

Plusvariant 2 *Aanvullende vaardigheden*

- Kan de voortgang van hulpverlening aan kind en ouders bewaken vanuit het belang van het kind
- Kan beoordelen of de hulpverlening aan kind en ouders tot de beoogde resultaten heeft geleid
- Kan indien nodig de eigen werkwijze aanpassen
- Kan indien nodig anderen aanspreken op verbeterpunten in hun handelen

4. Voorwaarden om te handelen

De competenties geven antwoord op de vraag wat beroepskrachten die met ouders en/of kinderen werken moeten weten en kunnen om kindermishandeling te signaleren en vervolgens te handelen. De competenties alleen zijn echter niet voldoende om adequaat te kunnen handelen. Het is daarnaast belangrijk dat de beroepskracht zich gesteund en ondersteund voelt door de organisatie: door middel van beleid, richtlijnen, werkbegeleiding, mogelijkheden voor scholing, voldoende tijd en goede afspraken over verantwoordelijkheidsverdeling en verslaglegging.

Beleid

Beroepskrachten die met kinderen en/of ouders werken zijn vaak werknemer in een organisatie. De kwaliteit van hun werk moet gewaarborgd worden door de werknemer én de werkgever. Voor het signaleren en handelen in geval van een vermoeden van kindermishandeling is het belangrijk dat de werkgever hierover beleid formuleert. Uit dat beleid moet blijken dat de organisatie kindermishandeling een ernstig probleem vindt en daarom tijd en aandacht wil besteden aan de bestrijding ervan. Dit beleid moet ook duidelijk zijn voor cliënten, zodat niet alleen binnen de organisatie bekend is hoe om te gaan met kindermishandeling, maar ook cliënten weten wat ze kunnen verwachten ten aanzien van de aanpak van kindermishandeling.

Richtlijnen

Richtlijnen bieden ondersteuning aan beroepskrachten bij hun handelen. Een richtlijn omvat aanbevelingen, adviezen en handelingsinstructies ter ondersteuning van het handelen (Van Everdingen e.a., 2004). Wij gebruiken richtlijnen hier als overkoepelende term voor meldcodes en protocollen. Een meldcode is een globaal stappenplan, waarin wordt aangegeven hoe binnen de instelling, beroepsgroep of het werkveld wordt omgegaan met het signaleren en het melden van kindermishandeling. Een protocol is specifiek en betreft een vertaling naar de lokale situatie van de professional (wie, wat, hoe te handelen op de werkplek).

Binnen de organisatie moet duidelijk zijn hoe te handelen bij vermoedens van kindermishandeling en dit moet worden uitgedragen binnen de organisatie. De organisatie beschikt daarvoor over ondersteunende richtlijnen die aangeven wat er van medewerkers wordt verwacht.

Ook voor een eenmanspraktijk geldt dat er richtlijnen moeten zijn. Dit hoeft niet per se binnen de praktijk te worden geregeld. Op het niveau van beroepsverenigingen kan bijvoorbeeld een meldcode worden vastgesteld. Er kunnen ook met andere eenmanspraktijken onderling afspraken worden gemaakt.

Werkbegeleiding

Gezien de dilemma's en emoties die rond het thema kindermishandeling spelen, is werkbegeleiding van groot belang om de beroepskracht te ondersteunen in zijn handelen in concrete zaken. Het is de taak van de organisatie om werkbegeleiding, gestructureerde casuïstiekbesprekingen, supervisie en intervisie aan medewerkers te bieden. Het is daarbij de verantwoordelijkheid van beroepskrachten om hieraan deel te nemen.

Scholing

De organisatie moet het mogelijk maken dat beroepskrachten regelmatig bij- en nascholing ontvangen. Werknemers zijn zelf ook verantwoordelijk voor het bijhouden van hun kennis en ervaring, het gebruik maken van scholingsmogelijkheden en het voldoen aan de eisen voor beroepsregistratie.

De competenties bieden een kader voor beoordeling wat nodig is om beroepskrachten competent te maken. De competenties kunnen worden ingebed in interne opleidings- en begeleidingstrajecten. Door de competenties als uitgangspunt te nemen, wordt duidelijk wat ervaren beroepskrachten moeten weten en kunnen en wat de individuele beroepskracht nodig heeft aan scholing en begeleiding om dat te bereiken.

Tijd

Het signaleren en handelen bij een vermoeden van kindermishandeling komt vaak boven op het reguliere takenpakket. Dat betekent dat het beroepskrachten extra tijd kost om te signaleren en daar vervolg aan te geven en dat die tijd vaak niet is ingecalculeerd in hun takenpakket. Het handelen bij een vermoeden van kindermishandeling kost meer tijd dan mensen denken. De organisatie moet hiervoor beleid hebben en de beroepskrachten tijd en ruimte bieden.

Verantwoordelijkheidsverdeling

Binnen de organisatie moet duidelijk zijn wie welke verantwoordelijkheden heeft en op welke momenten er intercollegiaal overleg of gezamenlijke besluitvorming moet plaatsvinden. Tevens moet duidelijk zijn wie de bevoegdheid heeft om beslissingen te nemen.

Het is daarbij van belang dat beroepskrachten het gevoel hebben te mogen handelen naar hun verantwoordelijkheid en gedekt worden door de organisatie. Dit kan de beroepskracht ondersteunen om zijn verantwoordelijkheid te nemen en drempels daarbij wegnemen.

Verslaglegging

Verslaglegging is om verschillende redenen belangrijk: als hulpmiddel voor de beroepskracht bij het verzamelen en ordenen van informatie, voor de interne en externe overdracht van informatie en besluitvorming en voor overdracht naar betrokkenen. De organisatie zorgt voor heldere procedures en afspraken over de verslaglegging en inzage voor betrokkenen en/of derden.

Na een verwijzing door een beroepskracht naar een andere organisatie moet deze organisatie terugrapporteren. Om dit proces te stroomlijnen kunnen organisaties hiervoor onderling afspraken maken. Uit die afspraken moet duidelijk worden aan welke eisen een verwijzing moet voldoen, dat er terugrapportage plaatsvindt, wanneer en naar wie.

Bijlage I Gebruikte literatuur

- Anthonijsz, I. (2003). *Start aan de basis. Home-Start kwaliteitstraject met vrijwilligers*. Utrecht: NIZW Professionalisering / Opleiding en Training.
- Baeten, P. (2002). *Meldcode kindermishandeling. Richtlijnen voor het handelen van beroepskrachten*. Utrecht: NIZW.
- Bartelink, C. & Berge, I. ten (2008). *Certificering ORBA: checklist en instructie*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Brittain, C. R. & Esquibel Hunt, D. (2004). *Helping in Child Protective Services. A Competency-Based Casework Handbook*. Oxford: Oxford University Press.
- Everdingen, J. J. E. van, Burgers, J.S., Assendelft, W. J. J., Swinkels, J. A., Barneveld, T. A. van, & Klundert, J. L. M. van de (2004). *Evidence-based richtlijnontwikkeling: een leidraad voor de praktijk*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- HM Government (2006). *Working Together to Safeguard Children. A guide to inter-agency working to safeguard and promote the welfare of children*. London: TSO.
- HM Government (2005). *Common Core of Skills and Knowledge for the Children's Workforce*. Nottingham: Department for Education and Skills.
- Landelijk Platform Preventiewerkers Kindermishandeling en Nederlands Jeugdinstituut (2007, intern document). *Signaleren en handelen bij vermoedens van kindermishandeling: wat een beroepskracht die werkt met kinderen moet kunnen*. Utrecht: LPP / NJi.
- MOgroep Jeugdzorg (2007). *Handboek indicatiestelling Bureaus Jeugdzorg*. Utrecht: MOgroep Jeugdzorg.
- Wagenaar-Fischer, M. M., Heerdink-Obenhuijsen, N., Kamphuis, M. & Wilde, J. de (2007, concept). *JGZ Richtlijn Secundaire Preventie Kindermishandeling. Handelen bij een vermoeden van kindermishandeling*. Leiden: TNO.
- Vlugt, I. van der & Wentzel, W. L. (2005). *Competenties Huiselijk en Seksueel Geweld voor het Sociaal Agogisch Domein van het Hogeschoolonderwijs*. Utrecht: Transact.
- Wolzak, A. (2007). *Kindermishandeling: signaleren en handelen. Basisinformatie voor mensen die werken met kinderen*. Utrecht: NIZW.

www.kindermishandeling.info

www.lerarenweb.nl

www.competentieweb.nl - beroepenstructuur

Bijlage II Gesprekspartners

Expertmeeting

- Sietske Dijkstra - Avans Hogeschool en Stichting Valkenhorst
- Liesbeth Spruijt - Pharos
- Marijke Lammers - MOVISIE
- Patricia Ohlsen - Augeo Foundation
- Anja Roosendaal – Landelijk Platform Preventie Kindermishandeling
- Niels Zwikker - Nederlands Jeugdinstituut

Gespreksronde beroepsgroepen

Jeugdgezondheidszorg

• ActiZ	Jacqueline de Vries
• Artsen Jeugdgezondheidszorg Nederland	Henrique Sachse
• Meavita	Ivonne Plekkenpol
• Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	Sabina Postma
• GGD Nederland	Ingeborg ter Laak
Sabine Neppelenbroek en Trudy Peters
(meelezers)
• Inspectie voor de Gezondheidszorg	Suzanne Rutz (schriftelijke reactie)
• Inspectie Jeugdzorg	Esther Nieuwhuis (schriftelijke reactie)

Onderwijs

• Landelijke Beroepsgroep Intern Begeleiders	Annette Couvée
• Nederlandse Vereniging van Schooldecanen en Leerlingbegeleiders	Nolleke van der Spek en Carine Slots
Annelies Haanebrink (meelezer)
• Nederlands Jeugdinstituut Onderwijs & Jeugdzorg	Gerda Kraag (schriftelijke reactie)

Politie

• Politie Haaglanden	Els van Saltbommel (telefonisch)

Welzijn

• MOgroep	Edwin Luttik en Joke van Alten
• Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers	Iris Leene en Kristine Evertz
Günter Brandorff (schriftelijke reactie)
• MOgroep Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening	Nienke Kuyvenhoven
Annemie Kemps (meelezer)

Jeugdzorg

• MOgroep Jeugdzorg	Agnes Derksen
• Nederlands Instituut van Psychologen	Britt van Beek
• Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen	Yvonne Meijer en Denis Koets
• Vereniging Vertrouwensartsen Kindermishandeling	Joke Meulmeester
• Landelijk KwaliteitsOverleg AMK's	

- Landelijk Platform Preventie Kindermishandeling (voorafgaand aan de expertmeeting)

Vakbonden

- ABVAKABO Ben Hoogendam

Clëntenplatforms

- Landelijk Clëntenforum Jeugdzorg

Overig

- Stade Advies Rudy Bonnet (schriftelijke reactie)
- Nederlands Jeugdinstituut Educatie & Opvang Mariëlle Balledux

De volgende organisaties zijn wel benaderd, maar hebben we niet gesproken:

- Branchevereniging ondernemers kinderopvang
- Phorza
- Landelijke Huisartsen Vereniging
- CNV